

badtéri munkafelület körül volt rakva földdel vagy egy összehordott földmagaslaton lehetett. Funkciótlanná válása után az egészet együtt planírozták el. Ez magyarázza az égett agyagdarabokkal kevert, de tömegét tekintve nagyobbreszt égetlen humusztöltést, ami a két gödröt felülről fedte. Itt a feltételezhető járósíntek kérdéséhez is értékes adatokat lehetett nyerni (egyenetlen felszín, mesterséges tagolás, vízelvezetés stb.).

A lelőhely É-i végénél lejtős felszíni forma, néhány sekély mélységű gödör és egy nagyobb üres felület jelentkezése egyértelművé tette, hogy itt húzódik a telep É-i határa. A másik irányba (D-i) kinyitott szelvény még jelentősebb eredményt hozott. A közel 100 m hosszú rányítás első 35–40 m-en folytatódott a telep cölöpszerkezetes lakóépületeinek sora. A 15. sz. épület már meglévő két szelementartó cölöphelye után megtaláltuk annak folytatását, majd egy kisebb méretű kerek gödör után egy újabb ház 4 szelementartó cölöpnymát sikerült azonosítani. Ezt követően egy sekély gödör vagy árok zárta le a telep lakóházak által elfoglalt területét. Utána 4 jellegzetes formájú gödör került elő, aminek funkciója erősen rejtélyes. A hosszúkás alakú, mély, alul teljesen elkeskenyedő gödrök betöltéséből alig vagy egyáltalán nem kerül elő telephulladék.

A 35. sz. gödörben az égett foltok mellett magasan, egészen a művelt humuszos réteg alatt egy szarvasmarhacsontokból álló lerakatot találtunk egy betöltési szintben (nem tetemfektetés!), ami a gödör felső betöltéséhez tartozhatott. Mellette egy amorf gödröt tártunk fel, aminek a betöltéséből néhány kerámiatöredéken kívül más nem került elő.

Nagy-Tormás: Április 30. és május 16. között 596 m²-en kutattuk a területet, az erdővel borított, művelésre kihagyott É–D-i fekvésű partháton, egy római császárkori telep periférikus részét. A kinyitott területen 9 objektumot azonosítottunk. Ezekből a parthát tetején, az É-i szelvényfal által elmetszett 1. sz. gödör számított a leggazdagabbnak a leleteket tekintve. Patics-szemekkel kevert hamus betöltéséből egy kézzel készített, kihajló peremű fazék töredékei kerültek elő. A 2–8. sz. objektumok a parthát Ny-i oldalán feküdtek. A kutatási felszíntől alig lemélyedő, állatjáratokkal erősen tagolt betöltésükből patics-szemek és más, égetésre utaló jelenségek nyomait azonosítottuk. A 9. objektum szintén sekély és csak néhány patics-szemcse alapján hitelesített gödör a parthát K-i oldalán.

A jelenlegi felszíni nyomokat vizsgálva a lelőhely centruma a nyomvonalától D-re (80–100 m-re) a parthát kiszélesedésénél található. A lelőhelyet mind K-ről, mind Ny-ról a jellegzetes felszíni tagolódás (vízjárta meder a parthát mindkét oldalán) meggyőzően lezárja.

HAJDÚ ZSIGMOND – NAGY EMESE GYÖNGYVÉR

139. Hajdúhadház határa

(Hajdú-Bihar megye) U, R, Szk, Sza

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat megbízásá-

ból 2008 folyamán megelőző feltárást végeztünk a MOL stratégiai gázvezeték nyomvonalába eső lelőhelyeken.

Kucik Bőgő: Augusztus 1–8. között 649 m²-en kutattuk a területet. A lelőhely egy É–D irányban húzódó homokdűnesor hátán található. Ny-i oldalon többméteres szintkülönbséggel viszonylag meredeken leszakadva határolódik le a felszín. A K-i oldalon enyhébb lejtéssel és lépcsőzetes formában ér véget a magasan fekvő homokhát. Az őskori lelőhely ezen a lépcsős magas felszínen található. Feltételezhető centruma a nyomvonalvezetékétől K-re húzódó homokdombon található. Itt a megművelt fenyőcserje-ültetvény sorközeiben lehet találni a felszínen kerámiatöredékeket. A nyomvonal ennek a nem túl nagy kiterjedésű településnek a periférikus részét érintette.

A lelőhelyen 6 objektumot azonosítottunk. Az egyik egy valószínűleg ép edénybe helyezett embercsont-töredékekből (égetés?) álló jelenség. A többi gödör sekély mélységű, többségében szabálytalan formájú objektum; a betöltésükben található néhány kerámiatöredék vagy csak égett patics-szemek alapján lehetett a középső neolitik AVK jelenségeihez sorolni.

Nagy-Erdő I.: Április 22. és május 28. között 1967 m²-en kutattuk a területet. A lelőhely a szélmozgatta homokkal borított mai felszín alatt húzódik, ami egy vízjárta területet ÉK-ről és DK-ről körülzáró, enyhén magasabb területen helyezkedik el. A lelőhely területét jól tagolják a vízjárta, laposabban fekvő részek Ny-i oldalról is. A felszínen lévő leletsűrűséget és a terület tagolódási tendenciáit vizsgálva azt állapíthattuk meg, hogy a csővezeték nyomvonala elkerüli a lelőhely centrumát és annak a Ny-i periférikus részét érinti közel 400 m hosszán. Ennek a periférikus szakasznak a leletekben és régészeti jelenségekben legintenzívebb része a legmélyebben fekvő vízjárta területnél található. A feltárt 38 régészeti objektum döntő többsége két őskori időszakhoz köthető.

A *neolitikumhoz* tartozó (AVK) objektumok leletszegénysége különösen szembeűnő. A közel 400 m hosszú nyomvonalon végig megtalálhatók a neolitik kerámiatöredékek. Általában nagyméretű tárolóedények darabjai kerültek elő. Különlegesnek számító lelet eddig csak 3 objektumból ismert: a 4. sz. gödörből egy ép kőbalta, a 2. sz. gödörből egy belső füles fazék peremtöredéke, a 21. sz. gödörből pedig egy négyszögletes csőtalptöredék. A D-re eső magasabb felszíni részen nagy kiterjedésű, viszonylag sekély, amorf gödrök talán agyaggyerő, majd a telep hulladékával feltöltődve szemetesgödörként funkcionáltak a telepen. Egyértelműen agyaggyerő céllal ásták ki a már említett természetes mélyedésbe eső 21. sz. nagyméretű amorf gödröt. Több helyen is leástak a talajvízig, mivel az agyagkitermelés (iszapolás) műveletéhez nélkülözhetetlenné vált számukra („ipari víz”). Ezenkívül olyan kutakat is ástak a viszonylag magasabban fekvő járósíntből, ahonnan ivóvizet nyertek a telep lakói.

A *vaskori* objektumok egyértelműen a vízközeli lemélyedés körül sűrűsödtek. Ezek is viszonylag kevés

leletet tartalmaztak. Különlegesnek számít a 29. sz. kútból előkerült egész edény: jellegzetes kónikus testű, ívelt nyakpereméhez egy vastag szalagfűl kapcsolódik. Szintén egy sötétszürke nyaktöredék került elő a 6. sz. gödörből. Különlegesnek számít, hogy ebben a gödörben égett állatcsontokat (szarvasmarha?) találtunk a kerámiához viszonyítva jóval nagyobb mennyiségben.

Viszonylag sok kútaknát ástak le a vízjárta terület közvetlen közelében. A kútmetszeteknél tapasztalható rétegződés arra utal, hogy valamilyen oknál fogva rövid ideig használtak egy-egy kutat. A neolitikum kutak itt abban tértek el leginkább a vaskoriaktól, hogy az előzőek betöltésében – különösen annak felső részében – a természetes feltöltődésre utaló rétegződési csíkok domináltak, míg a vaskoriakban a fekete és a sárga földdarabok „szigetszerűen” elkülönülő metszetrajza a gyors mesterséges feltöltődést bizonyította. Bennük égett marhacsontokat találtunk. Ehhez a korszakhoz tartozik még az a kis árok, ami K–Ny-i irányban futott keresztül a szelvényben a vízjárta terület É-i oldalán.

Külön érdekességet jelent, hogy a fenti árok elmetezett egy olyan korábbi objektumot, amelyből a bodrogkeresztúri kultúra vezérletének számító „tejesköcsög” peremfűtőredéke(?) került elő. Ez lehet a lelőhely első középső rézkori objektuma.

Nagy-Erdő II.: Az április 17. és május 21. között 960 m²-en végzett kutatás során a közepesen intenzív lelőhelyen 13 régészeti objektumot azonosítottunk, amelyek három különböző történelmi korból származnak. Közülük az 1–4. sz. objektumok az őskor késői időszakához, a vaskorhoz (szkíta időszak) köthetők. A 2. sz. objektum volt az összes itt feltárt régészeti jelenségek közül a leggazdagabb leletekben. A kora vaskori kerámiatöredékek mellett patics és állatcsonttöredékek utaltak arra, hogy egy korabeli telep lakóhelyén lévő hulladékgyűjtőt tártunk fel. Öt objektum a középső neolitikum időszakához (AVK) köthető. A viszonylag kevés leletet tartalmazó objektumok közül kiemelkedik az 5. sz., mely egy telepet lehatároló árok részlete. Három objektum a római császárkorból (Kr. u. 2–4. sz.) való.

Sertés-erdő: Június 19. és július 29. között 1008 m²-en kutattuk a területet. A lelőhely egy erdei növényzet által ideiglenesen megkötött, szélhordta rétegekkel feltöltött homokdűnesor által körbezárt területen található. A csővezeték nyomvonala ÉK–DDNy-i irányban érintette. A lelőhelynek minden bizonnyal D-i irányban érdemes keresnünk a centrumát. Eredeti határát K-i irányban nem tudtuk egyértelműen meghatározni, Ny-i irányban viszont a felszíni formák és a régészeti jelenségek ritkulása alapján az É–D-i irányú lemélyülést a lelőhely szélének tekinthetjük.

A lelőhelyen egy AVK telep (középső neolitikum, Kr. e. 5500–4900) É-i periférikus nyúlványát, 18 objektumát tártunk fel. A 2 árok, 2 sír és 14 gödör a terület viszonylag intenzív, de nem közvetlen lakócéllú használatára utal. A neolitikum telep belső időrendje is mutat némi tagolódást. A két sekély, de határozott formájú árok

viszonylag fiatalabb az általuk elmetezett gödröknél. Ez alapján feltételezhetjük, hogy a területen a szabadtéri tevékenység (tárolás, égetés, őrlés, stb.) után a korabeli hulladékkal való feltöltődést követve talán vízelvezetési céllal ástak két árkot. Ebben az időszakban már nem folyt intenzív házi ipari tevékenység. Talán a két sírt is ebben az időszakban ásták a földbe.

HAJDÚ ZSIGMOND – NAGY EMESE GYÖNGYVÉR

140. Hajdúnánás, Zsuzsika-tanya

(Hajdú-Bihar megye) Sza

A Tiszavasvári–Polgár közötti gázvezeték nyomvonalán 2008 decemberében kutattunk a lelőhelyen.

Egy késő császárkori szarmata falu több mint 70 telepjelenségét tártuk fel a lelőhelyen. Az objektumok nagy része kerek terménytároló gödör, néhány méhkas alakú. Két földbe mélyített házat találtunk egymás mellett. Sajnos, egyiket sem lehetett teljesen feltárni, mert a használatban lévő földút alatt folytatódtak. A K–NY tájolású házak szélessége 250 cm volt. Az egyik ház ÉK-i sarkában a kemence platnija is megmaradt. Néhány kutat is feltártunk a lelőhelyen. A nyesett felszíntől 200–250 cm mély kutakban vesszőfonat, vagy fabélés nyomait nem sikerült megfigyelni. A szelvénybe eső árok általában K–Ny irányúak, teknős aljúak voltak. A település régészeti jelenségei közé tartozott még egy külső kemence és több nagyméretű agyaggyerő gödör.

D. SZABÓ LÁSZLÓ

141. Hajdúszoboszló, Fogthüy-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) U, R, Szk, LT

2008. március 3. és április 26. között megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen, melynek során 51 objektumot tártunk fel.

A lelőhely Hajdúszoboszló felőli, D-i végén elsősorban a középső neolitikum végére keltezhető késői AVK, Esztár-csoportjának 15 települési objektuma került felszínre: ezek többnyire sekély, amorf, közepes és nagyméretű agyaggyerő gödrök voltak. Elsősorban állatcsont, kerámia (fekete festésű is) és patics került elő belőlük.

A lelőhely kb. 20 m széles sávjában feltártuk egy rézkori (családi?) sírcsoport 7 temetkezését. A férfiakat jobb, a nőket bal oldalukra zsugorítva helyezték a sírba. Tájolásuk minden esetben K–Ny-i, vagy KDK–NyÉNy-i volt. Fémtárgyat (rézár) kizárólag a 121. objektumszámú fiúsírban találtunk. Edénymellékletben leggazdagabbnak egy női sír bizonyult, 9 edénnyel. Több temetkezésben figyeltünk meg bolygatást (nem kizárható a korabeli rablás).

A középső vaskori szkíta településrészlethez 3 objektum – köztük 2 ház – tartozott. Tizenkét objektumot – köztük 4 épületet és egy gyermeksírt – tudunk a *kelta* (*La Tène C időszak*) településéből feltárni. A vaskori településobjektumok nem voltak szuperpozícióban.

Munkatárs: Szelekovszky Márta régész.

DANI JÁNOS